

TÜRKİYE'DE TERÖR EYLEMLERİ VE SAVUNMA SANAYİ İLİŞKİSİ

Bahattin Gökhan Topal¹

Geliş Tarihi: 01/04/2020

Kabul Tarihi: 13/05/2020

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti kuruluş yıllarından itibaren farklı ideolojik, etnik ve dinsel yaklaşımları benimsemiş gruplar tarafından bir dizi silahlı eylem düzenlenmiştir. Bu eylemlere yönelik literatür taraması yapıldığında isyan, kalkışma ve terör olayı olarak ifadeler yer aldığı görülmektedir. Türkiye için son 50 yıllık dönem içerisinde Ermeni (ASALA) terörü, ideolojik sağ-sol çatışmaları, radikal dinci terör, etnik bölücü terör eylemleri ile mücadele etmektedir. Yaşanan terör eylemlerine askeri ve polisiye yöntemler ile müdahil olunurken, bir taraftan siyasi ve kültürel adımlar ile sorunun çözümüne yönelik eylemlerde izlenmiştir. Ancak süregelen terör eylemleri, bu eylemlerin uygulama biçimleri ve eylemlerin Türkiye sınırları dışındaki bölgelerden kaynaklanması Türkiye'nin savunma stratejisinde değişime neden olmuştur. Bu değişime paralel olarak savunma sanayi alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Bu çalışma ile Türkiye'de yaşanan terör eylemleri ve savunma sanayii arasındaki ilişkiye yönelik bir literatür ve araştırma çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terör, Savunma Sanayi, Güvenlik

¹ Öğr. Gör., Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, bgtopal@firat.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0022-1976

Terrorist Acts and Defence Relationship In Turkey

ABSTRACT

Since the founding years of the Republic of Turkey, has been subjected to a series of armed attacks by ethnic and religious groups. When researches are carried out for these actions, it is seen that there are statements such as rebellion, conflict and terrorism. Turkey has been struggling with the Armenian terror group (ASALA), ideological right-left groups, radical religious group and also ethnic separatist terrorist group in the last 50 years. While the terrorist acts were intervened by military and detective methods, on the other hand, the political and cultural steps were followed through actions aimed at solving the problem. However, the ongoing terrorist acts, to be sourced from outside the borders have led to changes in Turkey's defence strategy. Due to the change, developments have taken place in the field of defense industry. This study was conducted to examine the relationship between a terrorist act and the defense industry in Turkey.

Keywords: Terrorism, Terrorism, Defence Industry, Security

GİRİŞ

Terör, yeryüzündeki tüm ülkeleri etkileyen önemli bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Geçmişe bakıldığında fiziki bir eylem biçimi olarak başlamışsa bile günümüzde devlet, psikolojik ve siber terör gibi kavramlar daha sık duyulur olmuştur. Maalesef tüm dünyanın sorunlu bir kavram olarak kabul ettiği terör ve terörizm, ülkeler arasındaki ilişkilerde, diplomatik süreçlerde ve uzun vadeli hedefleri için adeta bir araç haline gelmiştir. Bulunduğu bölgenin sosyal hayatını doğrudan etkileyen terör aynı zamanda ekonomik düzeyde de önemli bir zarara yol açmaktadır. Bir ülkenin ekonomik ve siyasi olarak faaliyetlerini sürdürebilmesi için güvenlik kaygılarını taşımaması gerekmektedir.

Ülkeler için yıllık ve dönemsel bütçe planlamaları büyük önem arz etmektedir. Yıllık ve dönemsel hedeflere göre yatırım planları belirlenir, ekonomik alan dışındaki diğer politikalar bu duruma göre planlanır. Savunma harcamaları da ülke bütçeleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Türkiye gibi terörle mücadele eden, terör riski taşıyan, geniş bir coğrafi alanda siyasi ve askeri belirsizliklerin olduğu ülkeler için çok daha kıymetli olmaktadır. Türkiye, kurulduğu 1923'den bu yana çeşitli terör örgütlerine ve uzun süreli eylemlerine maruz kalmış, önemli ölçüde mali kaynak ayırmak zorunda kalmıştır. Doğrudan bir savaş hali olmamasına rağmen, süreklilik arz eden bir terör tehdidi yönetsel sorunları da beraberinde getirmiştir. Doğrudan bir ifade olmasa bile üzerinde uzlaşılan haliyle terörizmin ortaya çıkmasındaki ana etkenler arasında sosyo-ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik kaygılarının yaratmış olduğu ortam olduğu bilinmektedir.

Çalışmamızın amacı terör eylemleri ile savunma sanayi alanında yapılan projelerin, yürütülen çalışmaların ve bu alandaki kamusal politikaların karşılaştırılmasını yapmak, birbirine olan etkisini değerlendirmeyi amaçlayan bir araştırma çalışmasıdır. Bu çalışmada Türkiye'de yaşanan terör eylemleri ve savunma sanayii arasındaki ilişkiye yönelik bir literatür ve araştırma çalışması yapılmıştır.

1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Terör eylemlerinin doğal bir sonucu olarak alınacak tedbirlerin ilk sıralarında askeri uygulamalar gelmektedir. Bu durum savunma sanayi alanında harcama eğilimini de birlikte getirmektedir. Savunma harcamaları

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

ülkelerin mali, teknik ve politik altyapılarına göre yerli üretim ve dış tedarik yöntemleri ile sağlanmaktadır. Bu duruma göre sürece bakıldığında askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında doğal bir ilişki olduğu görülmüş ve yapılan literatür çalışmasında söz konusu örneklerle rastlanmıştır. Askeri harcamaların güvenlik ihtiyacını karşılaması, söz konusu kurumların teknik ve idari altyapılarını modernize etmesi, tedarik süreçlerinde beşerî sermayeyi geliştirmesi ve teknolojik gelişimlere öncü olması gibi etkenler ekonomik büyümeye pozitif bir katkı sunmakta olduğu görüşüne dair ampirik kanıtlar sunulduğu görülmektedir (Benoit, 1978; Ateşoğlu, 2002; Yıldırım Öcal & Akipek Öcal, 2016; Yakovlev, 2007). Farklı görüşlerde ise askeri harcamaların ülkelerin ekonomik imkân ve kaynaklarının farklı üretim alanlarından çekilerek özel sektör temsilcilerinin dışlanmasına ve bunun ise ülke ekonomisinin büyüme göstergelerine olumsuz etkileri olduğuna dair ampirik kanıtlar sunulduğu görülmektedir (Galvin, 2003; Pieroni, 2009; Yolcu Karadam, Yıldırım, & Öcal, 2017).

Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmaları derleyen Topal, 36 araştırmayı örneklem dönemi, ölçüm yöntemi, araştırma modeli ve sonuçları dikkate alarak özetlemiştir. Çalışmalarda VAR ve Granger Nedensellik,

Tablo 1. Savunma Sanayi Harcamaları ve Etkileri, Türkiye Üzerine Yapılan Çalışmaların Özeti

Yazar	Dönem	Model ve Yöntem	Sonuç
Özmucur (1996)	1924-1994	VAR ve Granger Nedensellik	Askeri harcamalardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Sezgin (1997)	1950-1993	Beşeri sermaye ile genişletilmiş iki sektörlü Feder-Ram modeli / OLS	Savunma sektörünün dışsal etkileri dikkate alındığında askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitifdir
Kollias (1997)	1954-1993	VAR ve Granger Nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyümeye nedensellik yoktur.
Özsoy (2000)	1950-1992	Beşeri sermaye ile genişletilmiş iki sektörlü Feder-Ram modeli / OLS	Savunma sektörünün dışsal etkileri dikkate alındığında askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi yoktur.

Sezgin (2000a)	1958-1994	Deger-tipi çok denklemler model/E G eşbütünlük ve ECM'e dayalı Granger nedensellik	Kısa ve uzun dönemde askeri harcamalar ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Sezgin (2000b)	1924-1994	VAR ve Granger Nedensellik	Askeri harcamalardan ekonomik büyüme doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Sezgin (2001)	1956-1996	Deger-tipi çok denklemler model/OLS, 2SLS ve 3SLS	Askeri harcamalar tasarruf ve dış ticaret üzerinde bozucu etki ortaya çıkarmadığı durumlarda ekonomik büyüme pozitif yönde etkilemektedir.
Dunne, Nikolaidou ve Vougas (2001)	1960-1996	VAR ve Granger nedensellik	Ekonomik büyüme ve askeri harcamalar arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur. Ancak askeri harcamalardan ekonomik büyüme doğru negatif yönlü nedensellik vardır.
Öcal (2002)	1956-1994	LSTR modeli	Askeri harcamalar ekonomik büyüme üzerinde asimetric etkilidir.
Candar (2003)	1950-2001	Engle-Granger eş bütünlük	Kısa ve uzun dönemde askeri harcamalar ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Halıcioğlu (2004)	1950-2002	Yeni makroekonomik model / johansen eşbütünlük	Askeri harcamalar, reel çıktı düzeyi üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Dritsakis (2004)	1960-2001	Var ve granger nedensellik	Ekonomik büyüme ve askeri harcamalar arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur. Ancak ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Karagöl ve Palaz (2004)	1955-2000	Johansen eş bütünlük ve Granger nedensellik	Kısa ve uzun dönemde askeri harcamalardan ekonomik büyüme doğru tek ve negatif yönlü nedensellik vardır.
Erdoğan (2006)	1968-2004	Var ve granger nedensellik	Ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Kalyoncu ve Yücel (2006)	1956-2003	Var ve granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında askeri harcamalardan ekonomik büyüme doğru tek yönlü ve uzun dönemli ilişki vardır.

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Karahan-Türk (2007)	1970-2005	Johansen eşbütünleşme	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ancak zayıf bir pozitif ilişki vardır.
Sekmen ve Sarıbaş (2007)	1974-2005	Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında nedensellik yoktur.
Özsoy (2008)	1933-2004	Var ve granger nedensellik	Askeri harcamalardan ekonomik büyümeye doğru kısa dönemli ve tek yönlü nedensellik vardır.
Görkem ve Işık (2008)	1968-2006	Var ve granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında nedensellik yoktur.
Karagianni ve Pempetzoglu (2009)	1949-2004	Doğrusal ve doğrusal olmayan granger nedensellik	Ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru doğrusal ancak askeri harcamalardan ekonomik büyümeye doğru doğrusal olmayan ve tek yönlü nedensellik vardır.
Özdemir ve Bayar (2006)	-	Çok bölgesel ve çok sektörlü dinamik CGE modeli	Askeri harcamaların milli gelir içindeki payı azaldığında büyüme artmaktadır.
Yılancı ve Özcan (2010)	1950-2006	Gregory-Hansen yapısal kırılmalı eşbütünleşme analizi ve Toda-Yamamoto nedensellik	Yapısal kırılmalar altında askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur. Ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Üçler (2011)	1970-2009	Sınır testi – ARDL eşbütünleşme ve Granger nedensellik	Askeri harcamalar ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Ozun ve Erbaykal (2011)	1949-2006	ARDL eşbütünleşme, Toda-Yamamoto nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ve iki yönlü ilişki vardır.
Soyyigit - Kaya (2013)	1970-2010	Johansen eşbütünleşme, Granger ve Toda-Yamamoto nedensellik	Granger nedensellik testi sonuçlarına göre askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında nedensellik yoktur ancak TY nedensellik testi sonuçlarına göre askeri harcamalardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik vardır.

Taş, Örnek ve Aksoğan (2013)	1970-2008	VAR ve Granger nedensellik	Ekonomik büyümeden askeri harcamalara doğru tek yönlü nedensellik vardır.
İpek (2014)	1980-2012	Sınır Testi-ARDL eşbütünleşme	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur.
Pan, Chang ve Wolde-Rufael (2015)	1988-2010	Konya panel bootstrap Granger nedensellik	10 Ortadoğu ülkesi içerisinde yalnızca Türkiye’de askeri harcamalardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik vardır.
Destek ve Okumuş (2016)	1990-2013	Panel bootstrap Granger nedensellik	Türkiye’de askeri harcamalar ekonomik büyüme üzerinde negatif yönde etkilidir.
Töngür ve Elveren (2017)	1963-2008	Beşeri sermaye ve gelir eşitsizliği ile genişletilmiş Solow-tipi büyüme modeli/OLS	Gelir eşitsizliği ve beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitif iken daha yüksek gelir eşitsizliği altında askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.
Uçan, Başaran ve Akyıldız (2016)	2006Q1-2015Q3	VECM ve Granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedensellik vardır.
Alper (2017)	1981-2016	Sınır testi -ARDL eşbütünleşme	Kısa ve uzun dönemde askeri harcamalar ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Canbay ve Mercan (2017)	1986-2016	Johansen eşbütünleşme ve VECM Granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında kısa ve uzun dönemli bir ilişki yoktur.
Durgun ve Timur (2017)	1970-2015	VAR ve Granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında nedensellik yoktur.
Korkmaz ve Bilgin (2017)	1961-2015	Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik	Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ve iki yönlü nedensellik vardır.

2. TERÖRİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Terör ve Terörizmin Tanımı

Terör gerek Türkiye gerekse dünyanın diğer ülkeleri için öncelikli olarak önemli bir güvenlik sorunu ve aktif tehdit unsuru olmaktadır. Toplumların idari, sosyal ve kültürel yaşamlarını olumsuz etkileyen bir etken olmakla birlikte ekonomik ve insani etkileri geniş bir bilimsel alanda incelenecek niteliktedir.

Çalışma konusu olarak belirlenmiş olan terörizm için öncelikle bir kavramsal tanımlama yapılması gerekmektedir. Terör ve terörizm kelimeleri kavramsal olarak “terrere” sözcüğünden gelmekte olup, korkup titreme, dehşete kapılma ve korkup kaçırmak anlamlarını taşımaktadır. Türkçe anlamı olarak kişi ve kişilerin yıldırılması, cana kıyma, malı yakıp yıkma, korkutma gibi anlamları taşımaktadır (Wilkinson, Political Terrorism, 1974). Teknik olarak birbirine benzeyen iki kavram olan terör ve terörizm tanımlarına göz atmamız gerekir. Literatüre bakıldığında, terör için kontrolsüz kitlelerin yarattığı aşırı şiddet eylemleri ve terörizm tanımını ise bu terör eylemlerini bir amaç uğruna bilerek isteyerek kullanımı olarak ifade edilmektedir. Terör eyleminin iradi bir şekilde, sistemli, planlanmış, ideolojik altyapısı ve teorisi olan bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Altuğ, 1995).

Terör kavramının literatürdeki tanımlarına bakıldığında özellikle XX. yüzyıldan sonra uluslararası toplumların temel konularından birisi olmuş gibi görünse bile kökeni çok daha eskilere gitmektedir. Hassan Sabbah ile başladığı bilinen süreç Fransız Devrimi ile uluslararası toplumun daha fazla dikkatini çekmiştir. 1926’da Romanya tarafından Milletler Cemiyetine sunulan "Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesi İçin Uluslararası Sözleşme" teklifi ile terörizm kavramı uluslararası toplumun gündem maddesi haline gelmiştir. 1934 yılında Yugoslavya Kralı’nın ve Fransız bir bürokratin öldürülmesi ile uluslararası düzeyde gerçekleşen eylemler ile toplumların üzerinde çalışması gereken bir konu olduğu ön görülmüştür. Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanmış olan, dönemin 20 üye devletince imzalanan “Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme” ile terörizm kavramına ve etkilerine atıfta bulunulmuştur (Chadwick, 1996).

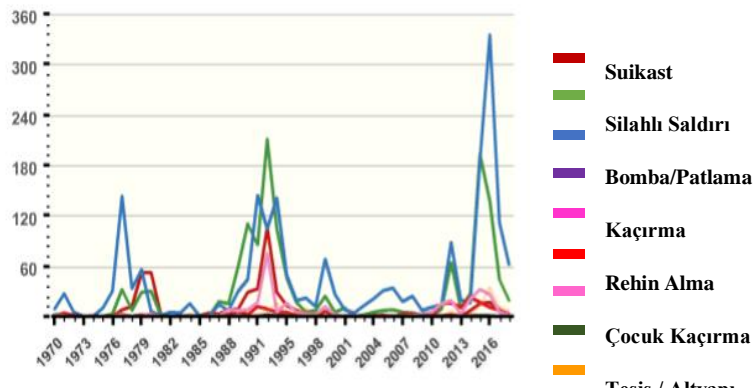
Bir diğer uluslararası kuruluş olan NATO tarafından terörizm “Yasadışı güç kullanmak suretiyle hükümetleri veya toplumları korkutmak ve

korkutmaya teşebbüs etmek veya bir nüfus üzerinde kontrolü sağlamaya çalışmak, dini, politik veya ideolojik amaçlara ulaşabilmek maksadıyla kullanılan şiddet tehditi” olarak ifade edilmiş, bu tanıma ek olarak ideolojik ve dini bir temeli olduğunu özellikle ifade etmektedir (NATO, 2019).

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1.maddesi gereğince yapılan tanımda; “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir” olarak ifade edilmiştir. Bu kanun gereğince iki veya daha fazla kimsenin ilgili yasanın birinci fıkrasında yazılı terör suçunu işlemek maksadıyla bir araya gelmesi halinde söz konusu kanunda ifade edilmiş olan örgüt meydana gelmiş sayılmaktadır (TMK, 2019).

ABD’de Maryland Üniversitesi’nin açık kaynaklardan derlediği ve kamuoyuna açık bir şekilde paylaşılan veriler ışığında derlenmiş olan bu verilere bakıldığında en yoğun ölüm ve yaralanmaların 1986-1996 yılları arasında yaşandığı bilinmektedir. Saldırı yöntemlerine bakıldığında ağırlıklı olarak silahlı ve bombalı saldırılar ilk sıralarda yer almaktadır.

Grafik 1. Türkiye’de Yaşanan Terör Olaylarının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: (GTD, 2020)

Terör olaylarında 1990’lı yılların ilk çeyreği, 2015 ile 2016 yıllarının tamamı olayların yüksek olması ile dikkat çekmektedir. Terör olaylarından faili bilinmeyen olayları hariç tutarak değerlendirme yapıldığında 2.868 terör eyleminin, %76’sı etnik kökeni bulunan ayrılıkçı ve milliyetçi unsurlar, %16’ı sol ideoloji temeline dayanan örgütler, %3’ü dini temeli olan terör yapılanmaları, %3’ünde ise küresel kaynaklı terörist unsurlar ve %1’inde ise birden çok terör örgütü ile iş birliği içerisinde yapılan eylemler olduğu görülmektedir.

2.2. Terörizmin Türleri

Terörizm kavramsal olarak bir hedef belirleyerek eylemlerini gerçekleştiren bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemlerin planlanmasında belirlenmiş olan üç ana unsur üzerinde durulmaktadır. Bunlar ideolojik unsur, örgütsel unsur ve eylemsel (şiddet) unsurlarıdır. Bu unsurlar farklı coğrafî bölgelerde, farklı isimler ve yapısal unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. İdeolojik Unsur

Türk Dil Kurumu tarafından; “Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü” olarak ifade edilmiş olan ideoloji farklı seçili gruplar tarafından kendi düşünce yapılarına yakın olarak tanımlanır ve ifade edilir (TDK, 2019). Terör örgütleri için ise ideoloji en önemli araçlardan bir tanesidir. Eleman sağlayabilmek adına ilke haline getirdiği ideolojik argümanlar ile yıkıcı eylemlerini uygulamak için kendisine zemin hazırlamaktadır. Suç yapılanmalarını terör örgütlerinden ayıran en keskin çizgilerden bir tanesi ise ideolojik unsurlardır.

Bu ideolojik unsurlar Türkiye ve dünya genelinde ağırlıklı olarak; Marksist-Leninist-Maoist ideoloji (komünizm), Dini Motifli İdeoloji ve Etnik Milliyetçilik kavramları çevresinde olduğu görülmektedir. Bu unsurlar ile gruplar kendi haklılıklarını ifade edecek alan belirler, şiddet eylemlerini meşru bir zemine çeker ve haklılık kazandırmaya çalışır. Örgüt üyeleri arasında bir dayanışma ve birlik vaadi sunar. Her zaman bir düşman olgusu vardır ve kendi dilini oluşturabilecek bir yaklaşım sergiler. Kendi jargonunu

yaratan terör, “streetiplerle” (basmakalıp) bir ideolojik aşılama (endoktrinizasyon) ile yönetme gayesi taşıyan “üniforma giydirilmiş” bir lisan kullanır. Kullanılan bu dil ve yapılan propaganda birçok noktayı açıklar ancak hiçbir konuyu aydınlığa kavuşturma amacı taşımaz (Ergil, 1980). Söz konusu ideolojik yaklaşım terör örgütünün eylemde olduğu ülke ile politik sorunları olsun veya olmasın kendisine yakın ideolojik yaklaşıma sahip bir ülkeden destek almasına da etki eder. Bu durum terörizmi bir dış politika aracı haline getirmesi doğal bir sürecin sonucudur. Daha geniş bir anlam itibarıyla istihbarat kurumları için aracı birer kuruluş, farklı bir tabir ile eylemsel düzeyde kalan bir taşeron yapılanma olarak adlandırılabilir.

2.2.2. Örgütsel Unsur

Türkiye’de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’na göre iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesi sonucu meydana gelen yapıya örgüt tanımlaması yapılmaktadır. Örgüt; organize bir yapı çerçevesinde, aynı ideolojik görüşü benimsemiş, aynı hedef doğrultusunda yönelim sağlayan kişilerden oluşmaktadır. Terör örgütlerinin yapıları bakıldığı zaman, büyük bir bölümü en tepede örgüt lideri, ona bağlı olan üst düzey sorumlu bireyler ve daha alt düzeyde ise bölge, şehir ve birim sorumluları ile oluşan bir yapı altında faaliyet sürdürmektedir. Bu yapılanmada en temel unsur tabiki illegal yapılanma ve gizlilik olmaktadır. Bu şekilde örgütün güvenlik ve gizlenme kaygıları sağlanmış olur. İlegal faaliyetler, legal düzeyde öne çıkan sempatanların illegal alanlara kaydırılmaları ile desteklenmektedir. Bu şekilde yürütülen eylemlerde oluşacak kayıplar, deşifre olmamış yeni örgüt mensuplarının illegal eylemlere ve kadrolara aktarılmasıyla giderilmeye çalışılmaktadır (TMK, 2019).

Örgütlenmede ana unsur olarak üç faktör bulunmaktadır. Bu unsurlara bakıldığında genel planlama, yönetim, strateji belirleme ve hareketin politik rehberliğini üstlenmiş olan lider kadro olduğu görülmektedir. Bu unsurlardan askeri kanat olarak ifade edilen yapı ise şiddet eylemlerini fiili olarak yürüten silahlı birimlerdir. Genel planlama örgütün yönetim kademesi tarafından yürütülecek eylemler dizini ve stratejinin belirlenmesi olarak ifade edilebilir. Strateji ise planlanmış bu eylemlerin nasıl yürütüleceği, etkileri ve yöntemlerinin belirlenmesidir. Örgütsel yapıların birçoğunda olduğu üzere terör örgütlerinde lider kadro ve doğrudan lider etkili bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Örgüte eleman temininde, eylemlerin yürütülmesinde

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

ve propaganda faaliyetlerinde etkisi önemlidir (Dilmaç, 2004). Sonuç olarak örgütsel yapı içerisinde, her eylem ve faaliyet yazılı bir kurala dayanmamakta, temel dinamikler ve ideolojik düşünce yapısına dayanarak yürütülmektedir. Bunu sürekli canlı tutabilmek, insanları örgüt içerisinde motive edebilmek için ise örgütsel yapıları canlı tutmak üzerinde çalışılması gereken bir husustur.

2.2.3. Eylem Unsuru

Terör kavramı ve terörizm konusunda belki de en önemli nokta eylem unsuru olmaktadır. Zira eylem (şiddet unsuru) doğrudan doğruya toplumsal yaşamı olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Terör örgütlerinin önemli bir dayanak noktası olmakla birlikte, eylemsiz kalan bir örgütün varlık nedeni sorgulanmaya başlanır. Örgütsel yapı eylem modelleri ve sonrasında izlediği propaganda ile ancak insanları belirlenen ideolojik düşünce sistemine dahil etmeye devam edebilir. Amaçladığı ideolojik unsurları gerçekleştirmek, adını kamuoyuna duyurmak, savunduğu hedefleri topluma empoze etmek için hedef gözeterek eylemlerini gerçekleştirmektedir. Bu eylemler hem toplumsal olarak halkın geniş bir kitlesine mesaj verirken, diğer taraftan örgüt sempatanları ve üyelerini motive eder. Gerçekleştirilen eylemler ile halkın büyük bir kesimini korkutmayı, toplumda korku, yılgınlık ve bıkkınlık hissi oluşturmayı hedefler. Bu sayede örgüt, kamu otoritesini zedeleyerek halkın kamu otoritesine güvenini azaltmayı ve toplumda kaos ortamı oluşturmayı hedefler (Alkan, 2002).

2.3. Terörün Nedenleri**2.3.1. Ekonomik Nedenler**

Terörün ortaya çıkışın nedenleri arasında yer alan ekonomik neden doğrudan ve dolaylı olarak etkiler barındırmaktadır. Terör örgütlerine katılım süreçlerinde iki yönlü bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Mali imkansızlıklar yaşayan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için örgüte katıldığı görüşü ile terör örgütlerinin bireylerin ekonomik imkanlarının kısıtlı olmasının sorumlusu olarak kamu otoritesini sorumlu tuttuğu, bunu bir propaganda aracı olarak kullanıp örgüte eleman temini gerçekleştirdiği bilinmektedir. Literatüre bakıldığında ekonomik nedenleri bireyleri terör eylemlerinde kullanılan birer figüran olma yoluna ittiği görülmektedir. Dünya genelindeki 49 toplum üzerine yapılan bir çalışma ile gelir dağılımındaki

adaletsizlik, sosyal şiddet ve anti-sosyal davranışlar arasındaki ilişki incelenmiş ve önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır (Türkdoğan, 1996). Bu sonuçlar ışığında kişi başına düşen gelirlerin milli gelir oranındaki dağılımındaki eşitsizliğin büyüklüğü ile şiddetin büyüklüğü arasında bir bağ olduğu ortaya koyulmuştur. Gelir eşitliğindeki adaletsizliklerin orta noktasından başlayarak (yukarı-aşağı) iki doğrultuya bakıldığı zaman milli sapma oranı ne kadar yüksek ise siyasi şiddetin oranının da o kadar büyük olduğu belirtilmiştir. Bir diğer önemli ara başlık ise siyasi hareketlilik ve sosyal katılımlar arasındaki orantıdır. Siyasi bir hal almış iktisadi çıkar çatışmaları ve uyumsuzluklar, bir süre sonra gerginliklere, çatışma ve şiddet ortamına yol açmaktadır. Terörizm yayılmak için yaptığı propaganda unsurları içerisinde en yoğun olarak gelir paylaşımındaki adaletsizlik, yoksulluk, idari yönetimlerin vergi uygulamaları, kamu yatırımlarının dağılımı gibi konuları istismar etmekte ve toplumsal kitleleri bu etkiler ile kendi amaçları için yönlendirmektedir. Doğal bir hak arayışı içerisindeki bireyleri, illegal yollara sevk ederek daha fazla mağdur etmektedir.

2.3.2. Psikolojik Nedenler

Maddi ve manevi ihtiyaçları olan insanoğlu zaman zaman bunun temini için şiddet eylemlerine başvurabiliyor. Özellikle bu durumun baskı altında bulunduğu zamanlarda daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Terör eylemlerine katılan bireylerin bir bölümü maddi imkansızlıkların itmesi sonucu eylemsel bir hal alırken, bazı bireyler ise kendisini bir gruba ait hissetme ilkesi gereği hareket eder. Bu duruma ek olarak bölgesel etkenler, ırksal söylemler ve kamusal tedbirlerin halk üzerindeki etkisi psikolojik nedeler arasında değerlendirilebilir. (Caşın, 2008)

2.3.3. Sosyo Kültürel Nedenler

Milletleri oluşturan temel kavramlar olan, örf ve adetler, dil, ortak tarihi geçmiş, sanat ve edebiyat gibi kavramların asimile edilmesi endişesi bireyleri tepkiye iten sebepler arasında sıralanabilir. Bireyin kendisini toplumdaki soyutlanmış hissetmesi, millet kavramını oluşturan değerlere yönelik tehditler savunma mekanizması geliştirmesine neden olmaktadır. Bireyde yaşanan bu durum toplumun diğer fertlerine de yansımakta, olumsuz bir zincirleme reaksiyon yaratmaktadır. Bu olguyu kullanan terör yapıları sempatic bulmak için yeni bir saha açabilmenin yolunu bulmaktadır. Bireyin aidiyet duygusunun temelini atıldığı ilk kurum olan aile aynı

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

zamanda ilk eğitimin alındığı kurum olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Bu eğitim sürecinde yaşanacak olumsuz durumlar, eksik veri ve yöntemler bireyin aileden daha fazla eğitim düzeyinde beslenmesine neden olmaktadır. Ailesinin ve ait olduğu toplumun sahip olduğu bilgiler ile beslenen birey, ideolojik propaganda yoluyla terör odaklarının kullanıma müsait bir hale gelebilir (Kalender, 2001).

2.3.4. Siyasi Nedenler

Kişiler ve toplumlar kendilerini yönetmesi için belirlemiş olduğu kişilere taleplerini demokratik yollardan iletmelidir. İcra makamında olan bireylerin izlediği politikalara muhalif olan kesimler her zaman olabileceği gibi, bu muhalif düşünceye sahip kişiler zaman zaman isteklerini temin edebilmek için şiddet eylemlerine başvurumaktadırlar. Terörizmin Kökleri isimli eserinde Paul Wilkinson tarafından yapılan tanımda “*İdeolojik renkleri ne olursa olsun, demokratik toplumlardaki teröristler, hüküm süren yönetime karşı olan, liberal demokratik değerler yüzünden yabancılaşmış ve çaresiz insanlardır*” ifadesi yer almaktadır (Wilkinson, Political Terrorism, 1974).

Siyasi istikrasızlık, demokratik düzeyde katılımın yaygınlaştırılmaması, bireylerin bilinçlendirmesinde yaşanan sorunlar, siyasi kutuplaşmanın hızlı bir şekilde yükseliş göstermesi, siyasilerin liyakat yerine tarafgirlik yapmaları, siyasi kayırmalar (tayin, terfi, taltif, işe yerleştirme vb.) siyasi gücü maddi menfaatler için kullanmak ve siyasi tansiyonun her zaman yüksek olması terör olaylarına neden olabilecek süreçleri doğurduğu bilinen bir durumdur.

2.4. Türkiye’de Terörün Geçmişi

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu 1923’den bugüne değin farklı etnik, siyasi ve ayrılıkçı yaklaşımların terör eylemlerine karşı mücadele etmektedir. PKK gibi etnik bölücü, DHKP-C gibi aşırı solcu, El Kaide, DEAŞ ve FETÖ gibi dini değerleri kullanan, 17 Kasım ve ASALA gibi etnik terör grupları ile mücadelesini farklı alanlarda sürdürmektedir. Türkiye’yi hedef alan bu unsurlar Türkiye içerisinde yapılandıkları gibi Türkiye’ye komşu ülkeler başta olmak üzere farklı ülkelerin sınırları içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. (MFA, 2020)

Türkiye’de yaşanan terör eylemlerine bakıldığında 1976-1980, 1986-1996, 2012-2016 yılları arasında en şiddetli dönemlerini yaşamıştır. 1976-1980 dönemi arasında siyasi eğilimli anarşi grupları, 1986-1996 yılları arasında PKK, Hizbullah, İBDA-C gibi terör örgütleri, 2012-2016 yılları arasında ise PKK, DAESH, FETÖ unsuları tarafından yapılan terör eylemleri yoğunlaşmıştır. Türkiye’de 1970-2017 yılları arası 4.287 terör saldırısı olmuştur. Yaşanan terör saldırılarının 1.393’ünün faili bilinmemekte olup, eylemlerin 1.660’sının ise faili üzerinde kesinlik olmayıp ihtimaller üzerinde durulmaktadır. Bu eylemleri 1.053’ünde failerin bilindiği, olay sonrası eylemi üstlendikleri bilinmekte olup, söz konusu eylemler birbirinden farklı 67 terörist örgüt tarafından, bazıları da bu örgütlerle ilişkili alt-yan gruplar tarafından yapıldığı bilinmektedir. (GTD, 2020)

2.4.1. Sol Tandanslı Örgütler

Terörizmin tarihsel süreci hakkında bilgiler veren Rapoport, belirli bir zaman diliminde cereyan eden hareket zinciri olarak tanımlamış olduğu “dalga kavramı” içerisinde farklı dört terör dalgasından bahsetmektedir (Cronin & Ludes, 2004). Sömrüğe Karşısı, Dini, Anarşist ve Yeni Sol olarak adlandırdığı bu yapılara bakıldığında dünya üzerinde 1960’lı yıllarında yaşanan olaylardan bahseder. Söz konusu dalga kavramları arasındaki Yeni Sol olarak adlandırdığı şiddet hareketlerinin ideolojik temelinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içerisinde kendisine yayılma alanı bulan Marksizm, Leninizm ve Komünizm gibi kavramlardan beslenmektedir. Benzer düşünceleri yayan ve kendisine bu alanda yer açan Çin’de ortaya çıkan Maoizm kavramı da sol tandanslı yapılanmaları besleyen argümanlardandır. 1967 yılında Orta Doğu bölgesinde Altı Gün Savaşları (diğer adıyla Arap-İsrail Savaşı) 1968 yılında Fransa’da Paris’te yaşanan öğrenci olayları ile Amerika ile Vietnam Savaşı, Bolivya’da Ernesto Che Guevara’nın öldürülmesi gibi olaylar Yeni Sol Dalga unsurunu tetikleyen önemli gelişmeler olarak bilinmektedir (Avcı, 2019).

Tablo 2. Türkiye’de Sol İdeoloji Temelli Terör Örgütleri

Terör Örgütü	Kısaltma	Kuruluş Tarihi
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu	THKO	1972
Türkiye Komünist Partisi / Marksist Leninist	TKP/ML	1972
Maoist Komünist Partisi	MKP	1994
Marksist Leninist Komünist Partisi	MLKP	1994
Devrimci Halk Komünist Partisi Cephesi	DHKP/C	1994

Türkiye’de sol ideolojik eğilimli terör örgütlerine bakıldığında 1972 yılında kurulan Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu örgütlerinin yapılanmaları bilinmektedir. Terör eylemlerinin yoğun yaşandığı 1990’lı yıllarda da DHKP/C, MLKP, MKP gibi terör örgütlerinin özellikle bombalı ve silahlı saldırı eylemleri ile adını duyurduğu görülmektedir. Günümüzde, DHKP-C yöneticilerinin önemli bir kısmı İtalya, Almanya, Belçika, Hollanda ve Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. Eylemlerini Devrimci Sol, DHKP-C kuruluş ve Dursun Karataş sonrası olarak nitelendirildiği bilinmektedir. Kuruluş döneminde Türkiye’deki ülkelerin dış misyon görevlilerinin ve yabancı teknisyenlerin kaçırılması, soygun ve silahlı saldırılar düzenlenir. DHKP-C kuruluş sürecinde ise asker, polis ve iş dünyasına yönelik yapılan silahlı eylemler ile adından söz ettirmiştir. Özellikle Sabancı Holding’e yapılan saldırıda Özdemir Sabancı ve 2 şirket yetkilisinin öldürülmesi Türkiye’nin haricinde dünya genelinde büyük yankı uyandıran eylemler arasında olmuştur. İstanbul Çağlayan Adliyesinde Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz’ın şehit edilmesi olayı ise son dönemde örgütün yaptığı sansasyonel eylemlerden birisi olmuştur. Örgütün İstanbul, Ankara, Tokat, Sivas, Artvin, Tunceli ve Elâzığ’da yapılanma içerisinde olduğu bilinmektedir. (MFA, 2020)

2.4.2. Sağ ve Dini Motifli Örgütler

Dini ideolojileri benimseyen örgütlerin en büyük argümanları kutsal metinlerde yer alan bilgileri kendi hedefleri doğrultusunda yorumlayarak

üyelerine şiddet eylemlerini meşru göstermeleridir. Türkiye’deki dini motifli örgütlere bakıldığı zaman 1970’lerin sonunda yapılanmalar oluştuğu görülecektir. Ocak 1978’de Tahran’da Muhammed Rıza Pehlevî (Şah) karşıtı büyük halk gösterileri ile birlikte İran’da ciddi ekonomik ve politik olaylar yaşanmaya başlamıştır. Aralık 1979’a gelindiğinde İran’da teokratik bir anayasa kabul edilmiş ve Humeynî’nin ülkenin dinî lideri olmasını onaylanmıştır. Bu süreç dünyada İran İslam Devrimi olarak anılmıştır. Bu durum ülkemizdeki radikal görüşe mensup kişilerce dini anlayışın bir idare sistemi olarak devrim yoluyla kabul ettirilebileceği düşüncesini geliştirmiştir. Bununla birlikte Ortadoğu ve İran tabiiyeti bulunan gazeteci, akademisyen ve yazarların eserlerinin Türkçeye tercüme edilmesi ile birlikte bu fikirler 1980’li yıllarda daha yaygın radikal bir fikir ortamının oluşmasına neden olmuştur. ABD’de yaşanan 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD başta olmak üzere Batı toplumlarının özellikle İslam dini ve Müslümanlara yönelik aşırı baskıcı ve önyargılı tutumları ayrışmanın temellerini oluşturan unsurlara arasında yer almıştır. ABD’nin önce Afganistan, sonrasında Irak’ı işgal etmesi ile Batı ile İslam arasındaki düşünce ayrılığını daha derinleştirmiştir.

İran İslam Devrimi ve 11 Eylül olayları sonrasında Türkiye’ye dini kökenli terör olaylarından etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Bu terör örgütleri Türkiye Hizbullahı, İslamî Büyük Doğu Akıncıları Cephesi (IBDA/C), İslamî Hareket Örgütü, İslamî Cemaatler Birliği ve Anadolu Federal İslam Devleti, Tevhid-Selam (Kudüs Ordusu), Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak ön plana çıkmaktadır (Avcı, 2019).

Gülen Hareketi, Hizmet Hareketi, Gülen Cemaati veya kısaca Cemaat olarak bilinen yapılanma 1969’da Fettullah Gülen’in çalışmaları ile faaliyetlerine başlamıştır. Örgüt uzun yıllar boyunca dini temeli olan, insanlığa hizmet misyonu edinmiş ve sivil toplum yapılanması olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Faaliyetleri konusunda şüpheler olduğu, yapılanmanın bir sivil toplum faaliyetinden öte gizli bir yapılanma barındırdığı farklı siyasiler, gazeteciler, akademisyenler ve yazarlar tarafından dile getirilmesine rağmen resmi soruşturmalarda geniş bir yer almamıştır. Örgüt lideri Fethullah Gülen’in tasavvurundaki “ilâhi nizam” olarak adlandırılan yol için iki önemli aşama olduğu ifade edilmektedir. Bunlar “tedbir ve istihbarat” ile “maarif ve şirket” kavramlarıdır. Devlet Güvenlik

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Mahkemesi tarafından yargılanması, Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından eylemlerine yönelik istihbarat bulgularının olmasına rağmen faaliyetlerini sürdürmüştür (Hablemitoğlu, 2003). Hakkındaki soruşturmalar ve davalar nedeniyle 1999 yılında ABD'de yaşamaya başlamış ve örgüt faaliyetlerini buradan yürütmektedir. Örgüt kurulduğu günden itibaren hiçbir silahlı terör eyleminde adı geçmemesine rağmen geniş bir yayılım gösterdiği bilinmektedir. 15 Temmuz 2016'da TSK içerisindeki üyeleri tarafından darbe girişimi gerçekleştirilmiş 251 kişi hayatını kaybetmiş, 2194 kişi ise yaralanmıştır.

Türkiye'de faaliyette olan, yaptığı eylemler ile dini referanslı bir yapılanma olduğunu savunan El Kaide ise terörist unsur olarak tanınan bir diğer yapılanmadır. Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası ortaya çıkan DAESH (İŞİD) ise İslam dinini referans alarak hareket eden, eylemlerini bu şekilde meşru kılmayı amaçlayan bir diğer terör örgütüdür. 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da yaşanan iç karışıklıktan yararlanarak bu ülkeyi işgal girişimine karşı Afgan Mücahitlerin, ABD'nin CIA aracılığı ile eğitim, silah ve para desteği sağlanarak savunma refleksine katkı sunması ile yapılanmanın temelleri atılmıştır. Örgüt farklı Arap ülkelerinden para, silah ve gönüllü desteği alarak büyüdü ve 1988 yılında Usame Bin Laden tarafından kuruluş süreci gerçekleşti. Cihatçı Selefilik, Vahhabilik, Ümmetçilik ve Antikomünizm gibi argümanlar ile kendisine geniş bir yayılım alanı buldu. Bu alanlardan birisi de Türkiye olarak kayıtlara geçmiştir (Wright, 2006). 2003 yılında Neve Şalom ve Beth İsrail sinagoglarına yönelik saldırılar sonucunda 4 intihar eylemcisi olmak üzere toplamda 59 kişi hayatını kaybetmiş, saldırıların arkasında El Kaide'nin olduğu resmi soruşturmalarda kayıtlara geçmiştir.

Orijinal adı ile "ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam" olan Irak ve Şam İslam Devleti terör yapılanması 1999'dan beri aktif olan Hilafetçilik, Ümmetçilik, Selefilik, Anti-Siyonizm, Anti-Hristiyanlık gibi kavramlar ile kendisine taraftar bulan bir yapıdır. Ağırlıklı olarak Irak ve Suriye'de faaliyette olan örgüt, Türkiye'de yaptığı saldırılar ile sesini duyurmuştur. 2003 yılında ABD'nin işgal etmesi sonrasında burada düzenlediği eylemler ile dünyaya kendisini duyuracak zemin bulmuştur. DEASH terör örgütü tarafından Türkiye'de 14 önemli terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Bu Saldırıları

sonucunda 304 kişi hayatını kaybetmiştir (Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi, 2017).

Tablo 3. Türkiye’de Sağ ve Dini Motifli Terör Örgütleri

Terör Örgütü	Kısaltma	Kuruluş Tarihi
Türkiye Hizbullahı	-	1979
İslami Büyük Doğu Akıncıları-Cephesi	İBDA-C	1984
Anadolu Hilafet Devleti ve Hilafet Ordusu	Kaplancılar	1994
Tevhid-Selam	Kudüs Ordusu	1979
Fetullahçı Terör Örgütü Paralel Devlet Yapılanması	FETÖ/PDY	1969
El-Kaide (Kuruluş)	-	1988
Irak ve Şam İslam Devleti	DAEŞ-İŞİD	1999

2.4.3. Bölücü Örgütler

Bölücü örgütlerin temel yaklaşımı etnik bir kimlik temelinde belirli bir bölgede bağımsız, federatif veya otonom bir yapılaşma yolunu tercih ederek ayrı bir devlet yapılanmasına sahip olma ideali yatmaktadır. Bu unsurlar bazı çalışmalara bakıldığında literatürde etkinlik milliyetçi, ayrılıkçı terörizm gibi ifadelerle de anılmaktadır. Türkiye’de bu unsurların faaliyetlerine bakıldığında Cumhuriyet dönemi öncesinde ve sonrasında Kürt veya Ermeni kimliği üzerine inşa edilen ideolojik yapılanmaların olduğu görülmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda sol veya sağ ideolojiyi benimsemiş olanlar olduğu gibi, bazılarının dini bir söylem yoluyla kendisine yaşam alanı bulduğu görülmektedir. Söz konusu bu unsurlar farklı ideolojik veya dini yapılara mensup olmaları nedeniyle ayrışıyor olsalar bile hedefleri gereğince ortak eylemler yaptıkları da bilinmektedir. Türkiye’ye yönelik eylemlerinde Irak, İran, Ermenistan, Azerbaycan ve Suriye topraklarının kullanan Marksist bir yapılanma olan PKK terör örgütü bölge halkından destek bulabilmek için

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

zaman zaman dini referanslar ile hareket ettiği bilinmektedir. Ermeni terör örgütleri Hınçaklar’ın Marksist bir ideoloji benimsemiş olması, yine bir diğer terör örgütü olan Taşnaklar’ın ise Milliyetçi ideolojiyle eylemlerini yürütmesi aynı ideal için farklı ideolojik yapılanmaların bir araya geldiğinin göstergesidir. Türkiye’de gerçekleşen terör eylemlerinin %75’i etnik, milliyetçi ve ayrılıkçı unsurlar tarafından gerçekleştirilmiştir (GTD, 2020).

Türkiye’de etnik kökenli ideolojik yapılanmanın en doğru iki örneği aşağıdaki tabloda bilgileri verilmiş olan PKK ve ASALA terör örgütleridir.

Terör Örgütü PKK Kürdistan İşçi Partisi adıyla (Kürtçe: Partiya Karkerên Kurdistanê) olarak 1974 yılında kurulmuştur. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusu ile Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin kuzeydoğusu ve İran'ın kuzeybatısındaki bölgede devlet kurmayı amaçlamış Marksizm-Leninizm ve Maoizm gibi ideolojik bir yapıya sahip terör örgütüdür. Bununla birlikte Kürt Milliyetçiliği iddiası ile eylemlerini sürdürmüştür. Özellikle 1990'lı yıllarda sivillere yönelik saldırıları, askeri karakollara yapılan baskınlar ve intihar bombacılarının eylemleri ile Türkiye'de önemli terör eylemleri gerçekleştirmişlerdir (Özok, 2006). PKK terör örgütü Türkiye'de terör eylemleri ile insani ve ekonomik açıdan en büyük zararı veren örgütlerin başında gelmektedir. Faaliyetlerine başladığı günden bu yana 45 bin insanın hayatına mal olduğu ifade edilmektedir (Başbüyük, 2018).

Tablo 4. Türkiye’de Bölücü Örgütler

Terör Örgütü	Kısaltma	Kuruluş Tarihi
Kürdistan İşçi Partisi	PKK	1974
Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu	ASALA	1975
Ermeni Soykırımı İçin Adalet Komandoları-Ermeni Devrimci Ordusu	JCAG-ARA	1975

2.4.4. Siber Örgütler

Terör ve terörizm kavramları üzerinde ortak bir şekilde oluşturulamayan tanımlama siber örgütler üzerinde de aynı şekilde gelişim gösterememiştir. Evrensel bir tanım olmamakla birlikte bilişim odaklı bir bilgisayar saldırısını siber terör eylemi olarak adlandırmak, saldıran kişinin kimliğini, bu eylemdeki niyetini, eylemi yapmasındaki motivasyon unsularını kesin olarak bilmenin zorluğu nedeniyle mümkün kılmamaktadır (Wilson, 2018).

Henüz çok yeni bir kavram olmasına karşın siber terörizmi bilişim altyapısı kullanılarak, bir kurum veya kişiye, maddi ve manevi alanda zarar vermek üzere gerçekleştirilen bir eylem olarak adlandırabiliriz. Bazı tanımlarda siber terörizmin bir hükümeti, yönetmiş olduğu toplumu ekonomik, sosyal ve siyasal düzeyde zorlamak amacıyla bilgisayarlar, ağ altyapısı veya bu araçların içerisinde saklı olan bilgilere yönelik siber saldırı düzenlenmesi veya tehdit altında tutulması olarak adlandırılmaktadır. Denning'in yaptığı tanıma göre saldırının siber terör eylemi olarak tanımlanması için mülklere, kişilere ve kurumlara yönelik şiddete neden olmalı veya korku yaratarak zarara neden olacak şekilde olmalıdır. Yapılan siber saldırı nedeniyle kişilerin hayatını kaybetmesi, fiziksel hasara neden olunması, hizmet sağlanan altyapılara yönelik saldırı ve önemli ölçüde ekonomik zararlara yol açan siber saldırılara siber terörizm olarak tanımlanıyor. Bununla birlikte yukarıda sayılı sonuçlar oluşturmayan, alt düzeydeki hizmetleri aksatan saldırılar ise bu tanımlama dışında kalmaktadır (Denning, 2000).

Luca ise siber terörizm tanımını sınıflandırmanın zor olduğunu çeşitlendirmenin de tam anlamı ile yeterli olmayacağını belirterek açıklamıştır. Buna göre siber terörizm konusunda hareketlilik içerisinde olanların davranışları şu şekildedir (Luca, 2017);

- Yapılan saldırı ile politik kararları (olumlu/olumsuz) etkilemek
- Düşmanca hareketlere yönelik tepkisel yaklaşma
- Bilgi ağlarına sızarak ciddi aksamalara neden olma
- Depolama araçlarında muhafaza edilen, sosyo ekonomik anlamda önemli tahribatlara neden olabilecek verileri çalma

Geleneksel terörizm tanımlarına bakıldığında siber terörizm daha geniş bir stratejiye göre planlanmış bir parça olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Fiziki olarak verilen zararın etkilerine nazaran daha az zarar verdiği düşünülse de, nitelik olarak ve etki alanı düşünüldüğünde zararın boyutu daha yüksek olabilmektedir. Bugüne kadar siber terörizm sonucunda yapılmış bir silahlı eylem kayıtlara geçmese bile dolaylı yollardan etkileri etkin bir şiddet eylem aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de ulusal siber güvenlikten sorumlu Bakanlık, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı’dır. İlgili Bakanlık tarafından 2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Strateji Belgesi oluşturulmuştur. Söz konusu Eylem Planında amaç; “...siber güvenliğin ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası olduğu anlayışının tüm kesimlerde yerleşmesi, ulusal siber uzayda bulunan sistem ve paydaşların tamamının güvenliğini sağlamak üzere idari ve teknolojik önlemlerin alınmasını sağlayacak yetkinliğin eksiksiz bir şekilde kazanılması...” olarak tanımlanmıştır (UDHB, 2019).

3. TERÖR OLAYLARI VE SAVUNMA SANAYİ İLİŞKİSİ

3.1. Savunma Sanayi Harcamaları

Ülkelerin savunma sanayi harcamaları birçok farklı değişkenden etkilenebilmektedir. Savunma sanayi alanında yaptığı araştırmalar ile bilinen Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) tarafından açıklanan yıllık raporda küresel savunma harcamalarındaki yükseliş eğiliminin arttığı görülmektedir. Dünya genelinde savunma sanayi ile ilgili harcamaların tutarı 2018 yılında 1 trilyon 800 milyar dolara ulaştığı ilgili raporda aktarıldı. İsveç merkezli kurum SIPRI’nin raporuna göre 2017’de en çok askeri harcama yapan ülkeler sıralamasında dokuzuncu sırada olan Almanya 2018’de sekizinci sıraya yükselirken, Almanya bu dönemde savunma bütçesi için 49 milyar 500 milyon dolarlık bir pay ayırdığı görüldü. Türkiye ilgili sıralamada 15’inci sıradaki yerini korudu. Türkiye’nin sırasını korumasına karşın bir önceki yıla göre %24 daha fazla bütçe ayıran Türkiye, 19 milyar dolarlık harcamasıyla ilk 15 ülke arasında en fazla artış gösteren ülke oldu. Bu etken içerisinde son dönemde Suriye’de artan iç savaşın etkisi ve terör örgütlerinin yaratmış olduğu tehdit unsurunun olduğu birçok araştırma raporunda yer almaktadır.

Tablo 5. 2018 Defense News Top 100 Listesi, Türk Savunma Şirketleri

2018 Sıra	Şirket / TR	2017 Savunma Geliri	2016 Savunma Geliri	Gelir Değişimi	2017 Toplam Geliri	Savunma Gelirleri	2017 Sıra
5	ASELSAN	\$1,424.93	\$1,195.28	19%	1,470.91	97%	57
4	Turkish Aerospace Industries	\$1,089.63	\$1,083.75	1%	1,421.67	77%	61
6	ROKETSAN	\$376.08	\$363.69	3%	376.08	100%	98
7	STM Savunma Teknolojileri	\$369.96	\$342.60	8%	414.10	89%	-

Kaynak: Defense News Top 100 for 2018 (<https://people.defensenews.com/top-100/> E.T.:08.05.2019)

Türkiye son dönemde özellikle Suriye, Irak ve küçük bir oran bile olsa İran'dan gelen terör saldırıları sonrasında düzenlemiş olduğu Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketleri ile bu alanda önemli adımlar atmıştır. Bu hareketlerin büyük bir bölümünde yerli üretim savunma sanayi teçhizatlarının kullanılıyor olması Türkiye'nin politika anlamda vermiş olduğu kararlara doğrudan etki etmektedir. SIPRI'nın 2018 verilerini içeren rapora göre dünyada askeri harcamalara en büyük bütçeyi ayıran ülkenin ABD olduğu gözlemlendi. Yıllık harcaması 649 milyar dolara ulaşan ABD'de yükseliş %4 oldu. ABD'de özellikle Trump yönetimi sonrasında değişken bir dış politika izlenmesi, Çin ile yaşanan ekonomi endeksli rekabet (ekonomik savaş) ve Orta Doğu üzerinde yürütmüş olduğu politikalar savunma sanayi alanında farklı bir yola sokmuştur.

ABD'nin içerisinde etkin bir şekilde yer aldığı ve üyeler arasında karar verici noktada etkili olduğu NATO'nun 29 üye ülkenin toplam savunma sanayi odaklı harcaması, 2018'de dünya genelinde yapılan tüm harcamalarının

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

%53'ünü kapsayarak 963 milyar USD seviyesine ulaştığı ifade edilmiştir. Savunma sanayi alanında yayın yapan uluslararası Defense News'in yayınladığı 2018 Top100 Listesinin ilk 10'u sıralamasında 5 ABD şirketi bulunduğu görülmektedir. Aynı liste içerisinde toplamda 40 ABD merkezli şirket yer almaktadır (Defense News, 2019). ABD için terör olgusu 10 yıl öncesinde El-Kaide endeksli olurken, son dönemde İŞİD (DAEŞ) öncelikli mücadele edilecek terör unsuru olarak kamuoyunda yer bulmaktadır.

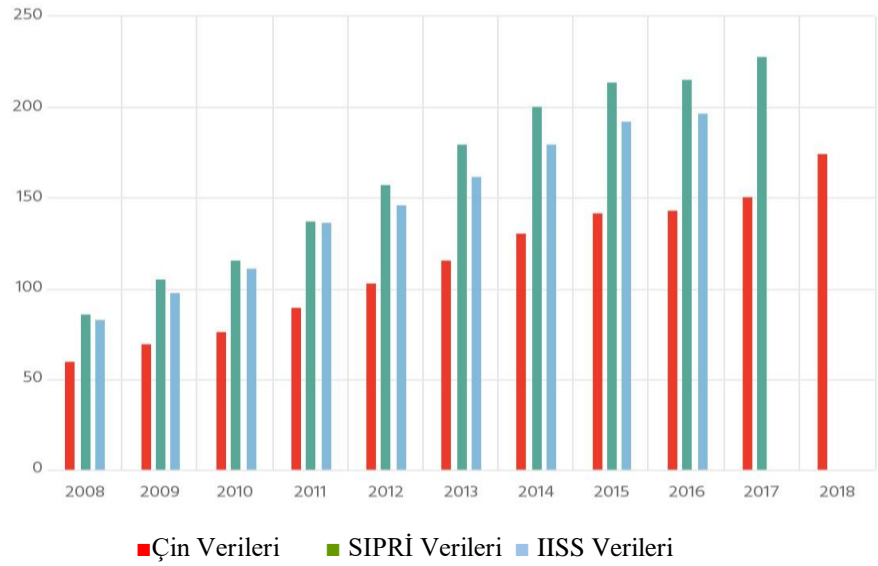
Tablo 6. 2018 Defense News Top 100 Listesi, ABD Savunma Şirketleri

2018 Sıra	Şirket	2017 Savunma Geliri	2016 Savunma Geliri	Gelir Değişimi	2017 Toplam Geliri	Savunma Gelirleri	2017 Sıra
1	Lockheed Martin	\$47,985.00	\$43,468.00	10%	\$51,048.00	94%	1
2	Raytheon Company	\$23,573.64	\$22,384.17	5%	\$25,348.00	93%	4
3	Northrop Grumman	\$21,700.00	\$20,200.00	7%	\$25,803.00	84%	5
5	Boeing	\$20,561.00	\$20,180.00	2%	\$94,005.00	22%	2
6	General Dynamics	\$19,587.00	\$19,696.00	-1%	\$30,973.00	63%	6

Kaynak: Defense News Top 100 for 2018 (<https://people.defensenews.com/top-100/> E.T.:08.05.2019)

Dünyada genelinde silahlanma alanında harcanan paranın toplamında tek başına %36 gibi bir oranını oluşturan ABD'ni Çin takip ediyor. Çin'in 2018 yılında askeri harcamalar için ayırdığı bütçe olan 250 milyar USD, küresel harcamaların %14'üne denk geliyor. Çin'in harcamalarındaki bu yükselişteki eğilimi devam etmesine karşın 2018'deki %5'lik artış, 1995 yılından bu yana ülkede gözlemlenen en düşük artış yüzdesi olarak kayıtlara geçmiştir.

Grafik 2. Çin'in Savunma Harcama Verileri ve Uluslararası Kuruluşlarla Karşılaştırma

Kaynak: www.chinapower.csis.org/military-spending Erişim Tarihi: 09.05.2019

SIPRI tarafından hazırlanan rapordaki bulgularına göre dünya genelindeki silahlanma için kişi başı 239 USD harcama yapılıyor. Bu tutar aynı zamanda tüm dünya ülkelerinin gayrisafi yurtiçi harcamalarının (GSYİH) toplamının yüzde 2,1'ine denk gelmektedir.

3.2. Terörle Mücadele ve Ekonomik Harcamalar

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana önemli isyan, kalkışma ve terör eylemlerine maruz kalmıştır. 1923 sonrası çeşitli bölgelerde feodal yapılar ve dini temelli ayaklanmalar yaşanmış, bu olaylar devlet otoritesinin fiili müdahaleleri ile bastırılmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde anarşi ve sokak olayları baş göstermiş, yurt dışında da Ermeni Asala Terör Örgütünün faaliyetleri ile Türkiye terörün etkilerini hissetmiştir. Bu dönemler içerisinde en sorunlu geçen yıllar Türk toplumunda 1980 ve sonrası olarak bilinmektedir. PKK terör örgütünün bu dönemde terör eylemlerini artırması, 1995 yılına kadar kırsal alanda silahlı eylem aşaması olarak adlandırdıkları sürece geçmeye çalışması, 1995-1999 yılları arasında büyük kentlerde sansasyonel eylemler yaparak kent merkezli terör eylemlerine yönelmesi ve 1999

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

sonrasında örgüt liderinin yakalanması sonrasında eylemlerin hem silahlı hem siyasal zemine taşınması süreçleri görülmüştür.

Bu dönem sadece PKK değil, El Kaide, Hizbullah gibi dini yaklaşımla hareket eden terör yapılarının da eylemlerini artırması Türkiye’yi zorlu bir sürecin içerisine çekmiştir. Bu eylemlerin temeline inildiğinde hepsinin aslında mevcut devlet otoritesini hedef aldığı ve ideolojilerini yansıtabilecekleri bir kamusal yapı hedefledikleri görülecektir.

Yaşanan terör odaklı güvenlik sorunları politik tedbirleri almayı gerektiren bir durum olmakla birlikte, savunma alanında da tedbirlerin alınmasını öncelikli hale getirmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün yurt içi ve yurtdışı alanlarda yapmış oldukları operasyonlarda kullanılan ekipmanların tedarikçilerin temininde yaşanan sorunlar, terör olgusuna Batı dünyasının bakış açısı ve ülkelerin terör unsurlarını diplomatik bir kullanım aracı olarak değerlendirmesi savunma sanayinin gelişiminde milli üretim algısını geliştirmiştir. Türkiye’nin Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında yaşadığı ambargo, son yıllarda PKK terörüyle mücadele ederken Irak ve Suriye eksenli hareketler üzerinden yaşadığı silah, politik ve ekonomik yaptırımlarda yine Türkiye’nin savunma sanayi politikasında millileşmeye gitmesinin doğruluğunu göstermektedir.

Savunma harcamalarındaki ekonomik etkilere baktığımızda, ülkelerin yönetim yapıları, dönemsel etkenler, harcama türleri gibi etkileri tahmin edebilmek için kullanılan yöntemlerde analiz teknikleri ile kullanılan verilerde farklılıklar görülebilmektedir. Yapılan değerlendirmelerde karşılaştırılan veriler nedeniyle farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu karşılaştırmalarda savunma harcamaları ile dönemsel ekonomik büyüme, enflasyon oranları, işgücü istatistikleri ve ithalat/ihracat verileri ile savunma sanayi arasında verilerin analizinde değişken sonuçlar görülebilmektedir. Bazı araştırmaların savunma sanayi alanındaki harcamaların ekonomi olumlu yönde etkilendiği, bazı araştırmacıların çalışmalarında da savunma harcamalarının ekonomik gelişim üzerinde bir etkisi olmadığı ifade edilmiştir (Önder, 2009).

Şekil1. Savunma Harcamalarının Belirleyicileri ve Teorik Beklentiler

Kaynak: (Tambudzai, 2005)

Savunma harcamaları ile ekonomi arasındaki ilişki her zaman bilim çevrelerince yoğun bir şekilde araştırma konusu olmuştur. Bu konuda literatür taraması yapıldığında yoğun veri olduğu görülecektir. Türkiye'de Özçelik ve Önder tarafından savunma harcamalarına terör riskinin etkisini ampirik bir uygulama ile değerlendiren bir çalışma yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada terör riskinin savunma harcamalarına olan etkisi 126 ülke üzerinde incelenmiştir. Çoklu doğrusal regresyon modelinde GSMH, yüzölçümü, asker sayısı ve nüfus gibi değişkenler ile ülkede daha önce yaşanan terör olayları veri olarak kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada da ifade edildiği üzere terör riskinin artması ile savunma harcamalarının doğru orantılı şekilde arttığı gözlemlenmiştir.

Bu alanda yapılan önemli çalışmalardan birisi Benoit 1950 ve 1965 yılları arasında, gelişmekte olan 44 ülkenin ekonomik yapıları ile savunma sanayi harcamaları arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Benoit'i takip eden bir dizi çalışma gerçekleşmiş; 1983 yılında Deger ve Smith, 1983 yılında Frederiksen ve Looney, 1986'da Deger, 1996'da Knight ve diğerleri, 2001 yılında Sezgin ve 2005 yılında Yıldırım ve diğerlerinin araştırmaları

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

savunma sanayi ve ekonomik büyüme arasındaki çalışmaya ışık tutmuştur. Bu çalışmalarda harcama tutarlarının ülkeler arasında farklılık gösterdiği, alanın temel olarak iki noktada ayrıldığı görülmüştür.

Bu alanlardan ilki finansal ve ekonomik kapasite ile doğrudan ilgili olup, yapılan askeri harcamaların mali ve ekonomik fizibilitesinin gayri safi milli hasıla, ülkenin bütçe oranının büyüklüğü gibi değişken verilere bağlı olduğu belirlenmiştir. Bir diğer etki alanı ise ülkenin sınırları içerisinde yaşananlar haricinde rakip ülkelerin silahlanma alanındaki gelişmeleri ve komşu ülkelerin silahlanmasından kaynaklanan savunma sanayi yatırımları olmuştur (Sun & Yu, 1999). Terör olaylarının ülke içerisinde ve ülke dışarısında yapılan unsurlar tarafından gerçekleştirildiği düşünüldüğünde silahlanmanın odağı terör unsurları ile daha önem kazanmaktadır.

Terör olaylarından bağımsız bir şekilde bakıldığında ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasındaki ilişkide iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Askeri Keynesci yaklaşım, savunma sanayi harcamalarının canlandırma ile dışsallık etkisinin ekonomik büyüme oranına pozitif yönlü etkisi olduğunu ifade etmektedir. Talep yanlı Neo-Klasik Teorik yaklaşım ise ülkelerin mal varlıkları ve sahip oldukları sermayenin yatırıma bir alternatif değer olarak savunma harcamalarına yönelik kullanımı nedeniyle ekonomik büyümeye negatif bir etkisi olduğunu ifade etmektedir. (Canbay & Mercan, 2017)

Savunma harcamalarının etkin unsurları ve teorik olarak etkileri Şekil 1 içerisinde gösterilmiştir. Bu görsele bakıldığında belirleyici durumdaki etkenleri ampirik ve teorik literatür içerisinde kullanılan değişkenlerden, dış tehditler, nüfus verileri, çatışma hali ve savaş durumu, önceki dönemleri kapsayan savunma harcamaları, ticari denge, gayri safi milli hasıla/ekonomik büyüme ve hazine bonusu olarak ifade edilmektedir. Bu değişken unsurlardan GSMH/Ekonomik büyüme değişkeninin yapılan savunma sanayi harcamalarından negatif ve pozitif bir şekilde etkilenebildiği görülmektedir. Buna rağmen diğer bütün değişken unsurların savunma harcamalarında teorik bir şekilde pozitif etkisi olduğu beklenen bir yaklaşımdır.

Tambudzai tarafından Zimbabve'nin askeri alandaki yaptığı harcamalarına ekonomik, jeopolitik ve dış faktörlerin etkisi incelenmiş olup,

bu çalışmada askeri harcamalar alanındaki değişkeni GSMH'nın bir yüzdesi olarak değerlendirmiştir. Söz konusu analiz içerisinde gayri safi milli hasıla ile savaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Son yıllarda önemli bir ekonomik gelişim gösteren Çin ve savunma sanayi üzerine çalışma yapan Sun ve Yu ACDA verilerini kullanmak suretiyle 1965-1993 yılları arasındaki savunma sanayi alanına ilişkin önemli verilere ulaşmıştır. Bu çalışma sonucunda Çin'in yapmış olduğu savunma sanayi harcamaları ile GSMH arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Sun & Yu, 1999).

Afrika ülkeleri üzerine yürüttüğü çalışmasında Killian (1998) askeri harcamaların belirleyici unsurlarını üç ana etken altında değerlendirmiştir. Bu alanlar modernizasyon, demografik veriler ve ekonomik kalkınma olarak tanımlanmıştır. Örneklem içerisinde yer alan 32 Afrika ülkesinin mevcut nüfus oranı ve yüzölçümleriyle yapılan askeri harcamalar arasında dikkate değer bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bölgenin gelişmekte olan ülkeler sınıflandırmasında olması, farklı uluslararası fonlardan sağlanan yardımlar ve ulusların doğrudan sağladığı yardımlar ile askeri harcamalar arasında doğrudan bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur (Killian, 1998).

Endonezya, Filipinler, Singapur, Malezya, Güney Kore ve Tayland gibi ülkeleri kapsayan çalışmalarında Looney ve Frederiksen (1998) tarafından savunma harcamalarının ve ülke ekonomisi arasındaki ilişki incelenmiş, GSMH artması ile birlikte savunma sanayi harcamalarında bir artış olduğu ortaya koyulmuştur (Looney & Frederiksen, 1990).

Bu alandaki önemli ve geniş kapsamlı çalışmalar arasında sayılabilecek Bel ve Elias-Moreno (2009) tarafından yapılan çalışmada 157 ülkenin 1988-2006 yılları arasındaki durumu ele alınmıştır. Söz konusu çalışmada bu ülkelerin seçim yöntemleri ve kuralları, parlamentodaki dağılımları ile bu partilerin ideolojileriyle askeri alanda yapılan harcamalar değerlendirilmiştir. Regresyon analizi ile ulaşılan sonuç bölümünde literatürdeki teorik tahmin oranlarının aksine kurumsal yapılan kamusal malların temin edilmesi üzerinde aynı etkinin olmadığını, bu harcamaların üzerinde ideolojinin etkisinin var olduğu ortaya koymuştur (Bel & Elias-Moreno, 2009).

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Terörün savunma sanayi üzerine etkileri konusunda yoğun bir literatür çalışması olmamakla birlikte ABD’de yaşanan 11 Eylül saldırıları ile birlikte bu konunun daha yoğun işlendiği ifade edilmiştir. 11 Eylül saldırıları ile ilgili birçok farklı teori ortaya konulmuş olsa bile bunun bir terör eylemi olduğu kabul edilmiştir. ABD basınına yansıyan verilerde 11 Eylül saldırıları için El Kaide terör örgütünün ortalama 500 Bin USD harcadığı ve ABD’nin bu dönem sonrasında terörle mücadele için ortalama 500 Milyar USD gibi bir harcama yapıldığı ifade edilmiştir. (Anderson, 2008) Bu haberler sonrasında araştırmacıların ilgisi bu noktaya yönelmiş ve çalışmalar yapılmıştır. Bu alanda bir çalışma yapan Özçelik vd. terörizmin savunma harcamalarına olan etkisini analiz etmek için doğrusal regresyon modeli kullanarak bir değerlendirme yapmıştır. Bu çalışma ile 126 ülkeyi analize tabi tutmuştur. 2005-2008 yılları arasındaki askeri harcamaların GSMH üzerindeki yüzdesel ortalamaları ele alınmıştır. Ülkelerdeki terör olayları “Memorial Institute for the Prevention of Terrorism” isimli kuruluştan sağlanan veriler ile değerlendirilmiş, 1968-2906 yılları arasında araştırma yapılan ülkeler dikkate alınarak 10 milyon kişi başına düşen terör olayı sayısına göre analiz yapılmıştır. Bu dönem içerisinde yaşanan terör olayı sayısı ne kadar yüksek ise terör riski algısının da yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. Söz konusu araştırma içerisinde yüzölçümü küçük ülkelerden yüz ölçümü yüksek ülkelere doğru değerlendirildiğinde savunma harcamalarının azaldığı ortaya koyulmuştur. Genel bir önyargı haline gelen yüzölçümüne göre savunma harcamalarının artacağı düşüncesi Çin, Rusya ve ABD gibi ülkelerin yapmış olduğu savunma harcamaları ile yayılmış bir öngörüdür. Ancak söz konusu çalışmada bunun aksinin olduğu da ortaya koyulmuştur (Çelik & Önder, 2016).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye gibi ülkelerin terör konusunda yaşadığı sorunların etken noktalarından birisi komşu ülkelerde yapılan terör unsurları olmaktadır. ABD’nin Irak’a 1991 yılında yaptığı Körfez Harekâtı, 11 Eylül sonrası ABD’nin 2004 yılında Irak’ı işgal etmesi bu bölgede yapılmış olan PKK unsurlarının alan kazanmasına yol açtı. İlgili dönemlerde Türkiye’nin savunma alanında atmış olduğu adımlarda komşu ülkelerdeki silahlanma riskinden daha fazla terör unsurlarının yarattığı güvenlik sorunlarına

odaklanmayı tercih etmesine neden oldu. 2010 yılından itibaren Suriye’de devam eden iç savaş, ABD, Rusya, İran, Fransa, Almanya ve Türkiye gibi ülkelerin politik ve askeri olarak bu ülkedeki sürece dahil olması Türkiye’nin silahlanmasına etki etmiştir. Buradaki temel etki Irak’ta konuşlanmış PKK terör örgütü unsurlarının, Suriye sınırları içerisinde YPG/PYD/SDG isimleri adı altında örgütsel faaliyetlerde bulunması, Suriye’nin toprak bütünlüğüne etki etmenin yanı sıra Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi için risk oluşturması gibi unsurlarını beraberinde getirmiştir. Türkiye güney sınırında Irak ve Suriye endeksli savunma politikasını yaşanan terör olayları nedeniyle (PKK, YPG, PYD, SDG, DAESH vd.) terör unsurlarına yönelik olarak şekillendirmek durumunda kalmıştır.

Bu çalışma içerisinde Türkiye’de terör algısı, yaşanan terör eylemleri, alınan önlemler ve savunma sanayinin bu süreçteki ilişkisi ele alınmıştır. Savunma harcamaları ile ekonomik büyümenin etkisi üzerine yapılan literatür taraması ile etkilerin eğilimi dikkate alınmıştır. Türkiye’nin kuruluş dönemi, ikinci dünya savaşı sonrası ekonomik etkiler, NATO üyeliği ve iç siyasi etkilerin sonrasında güvenlik algısı değerlendirilmiştir. Kıbrıs Barış Harekati sonrası oluşan silahlanma ihtiyacı, PKK terörünün yaratmış olduğu güvenlik riski, Türkiye’nin komşularının istikrarsız idare süreçleri ile birlikte savunma alanındaki yatırımlarının bu olgulara göre şekillendiği görülmüştür. Terör tehdidinin Türkiye dışında Irak, İran, Suriye gibi ülkelerdeki oluşumların getirdiği risklerde savunma sanayi alanındaki çalışmaların yönünü belirleyen unsurlar arasında yer almıştır.

Savunma sanayi terör riski olsun olmasın tüm ülkeler için vazgeçilmez bir harcama kalemi olarak bütçelerine yansımaktadır. Son yıllarda savunma sanayinin ülke ekonomisi üzerine etkileri ile ilgili birçok çalışma ele alınmıştır. Tambudzai'nin tanımlamış olduğu savunma harcamalarının belirleyicileri ve teorik beklentilerine bakıldığında çatışma ve savaş kavramı ile dış tehdit kavramı doğrudan terörün getirmiş olduğu bir yansıma olarak ortaya çıkmaktadır. Nüfus üzerindeki değişimler, GSMH, ekonomik büyüme oranları ile terörün nedenleri ve etkileri arasında dolaylı bir ilişki olduğu ifade edilebilir.

Terör örgütleri, eleman temininde, terör eylemlerinin planlanması ve icrasında teknolojik gelişmeleri kullanarak sürekli kendilerini yenilemektedirler. Terörle mücadele yürüten ülkeler ise terör örgütlerinin

Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

sürekli değişen ve teknolojik olarak ilerleyen saldırı ve etki kapasiteleri karşısında terör örgütlerini alanda hareket edemez ve eylem yapamaz hale getirmek için kendi savunma sanayilerini sürekli olarak geliştirmektedirler. Bu yönüyle artan savunma sanayi ve savunma harcamaları ülke bütçeleri üzerinde ciddi baskı yaratmaktadır. Bu etkilerin en iyi görüleceği ülke Türkiye’dir. Türkiye uzun yıllardır terör saldırıları ile mücadele eden bir ülke olup sahada kullanılan silahlar, mühimmatları, araçlar ve binaları gelen saldırılar karşısında modernize etmiştir. Bu çerçevede askeri tesislere (karakol) yapılan baskınlara karşı daha korunaklı Kalekol binalarının yapımı, arazi koşullarında daha az kayıp verilmesi için insansız araçların kullanımı, elektronik harp ve silah araçlarının gelişimi, mayın ve eyp saldırılarına karşı koruma sağlayan zırhlı araçlar, akıllı mühimmatlar ve siber güvenlik alanında gerekli altyapıların tesis edilmesidir. Savunma sanayinde yaşanan bu gelişmeler modern teknolojik harp silah ve araçlarını kullanabilecek nitelikli personel ihtiyacını da öne çıkarmaktadır.

Literatür bölümünde aktarıldığı üzere bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında savunma alanındaki harcamalar ile ekonomik büyüme arasında olumlu bir eğilim olduğu görülmektedir. Sonuç olarak terör tüm dünya ülkeleri için önemli ölçüde eylemlerde bulunan, toplumsal tahribatı çok yüksek olan bir unsurdur. Devletler bu sorun karşısında sürekli olarak eylem planlarını yenilemekte ve yeni davranış modelleri geliştirmektedir. Bu durum doğal bir şekilde savunma sanayi alanında çalışan kurumların ve işletmelerinde nitelikli olarak gelişmesine imkân sağlamaktadır.

Dünyada geneline bakıldığında savunma sanayi alanında faaliyet sürdüren şirketlerinin 2017'deki yıllık kar büyüme ortalamasının %12 olduğu bilinirken, bu oran Türk şirketi ASELSAN'da %35 oranında olduğu bilinmektedir. Bu şirkete ek olarak Turkish Aerospace Industries, Roketsan ve STM Savunma Teknolojileri şirketlerinin 2018'de dünya savunma sanayi şirketleri listesinde ilk yüz 100 şirket sıralamasına girmesi ekonomik gelişime olumlu bir katkı olarak yansımıştır. Bu şirketlerin savunma sanayi alanındaki kümelenme yapılarında yer alması, sadece kendi tüzel yapılarının gelişimine etki etmeyip, söz konusu savunma sanayi kümelenmelerindeki şirketlerinde gelişimine destek sağlamaktadır. Savunma sanayi alanında katma değeri yüksek olan teknoloji, silah, ekipman ve yazılımların yapımının sürmesi,

ihracat pozisyonuna geçilmesi ekonomik etkileri açısından önemlidir. Bu durum ülke ekonomisi açısından bakıldığında cari açığı daraltıcı özellikte olması, ekonomik büyüme için itici bir güç olabileceği kanısı oluşturmaktadır. Zira söz konusu şirketlerin özellikle bu alandaki son 5 yıldaki ihracat oranları artarak devam etmektedir.

Savunma sanayi alanında ithalata dayalı harcamalar yerine yerli üretimlerin seçilmesinin kararının verilmesinde, terör olaylarına askeri müdahale süreçlerinde Batılı devletlerin konuya politik bir bakış açısı ile yaklaşması ön plana çıkmaktadır. Bu devletlerin bölgesel çıkarları çerçevesinden konuyu değerlendirerek silah ve ekipman temininde isteksiz olması, hatta bazı dönemlerde ambargo uygulayacak seviyede tepkileri yerli üretimin itici gücü olmuştur. Türkiye'nin son 40 yılda yaşamış olduğu terör olaylarında edinmiş olduğu askeri deneyim kendisini savunma sanayi alanında da göstermiştir.

KAYNAKÇA

(2019, 10 08). TDK: <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı

(2019, 05 08). Defens News: <https://people.defensenews.com/top-100/> adresinden alındı

Alkan, N. (2002). Gençlik ve Terörizm. Ankara: EMG TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları.

Altuğ, Y. (1995). Terörün Anatomisi. İstanbul: Altın Kitaplar.

Anderson, R. (2008). Security Engineering Guide to Building Dependable Distributed Systems. Wiley Publishing Inc.

Ateşoğlu, H. (2002). Defense Spending Promotes Aggregate Output in The United States- Evidence From Cointegration Analysis. Defence and Peace Economics, 55-60.

Avcı, E. (2019). Yeni Sol Dalgadan Küresel Dalgaya Türkiye'de Terörizm. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 139-166.

Başbüyük, O. (2018). AKP, ABD, Cemaat Koalisyonunda Türkiye'de Neler Oldu? Ankara: Galeati Yayıncılık.

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Bel, G., Elias-Moreno, F. (2009). Institutional Determinants of Military Spending. Research Institute of Applied Economics, 22.

Benoit, E. (1978). Growth and Defense in Developing. Economic Development and Cultural Change, 271-280.

Canbay, Ş., Mercan, D. (2017). Savunma Harcamalarının Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesine Etkisi: Türkiye Örneği. Journal of Emerging Economies and Policy, 86-104.

Caşın, M. (2008). Uluslararası Terörizm. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Chadwick, E. (1996). Self-Determination, Terrorism and The International Humanitarian Law of Armed Conflict. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Cronin, A., Ludes, J. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism,. Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy (s. 46-73). içinde Washington: Georgetown University Press.

Çelik, Ö., Önder, H. (2016). Savunma Harcamalarına Terör Riskinin Etkisi: Ampirik Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36-45.

Denning, D. (2000, 24 08). Cyberterrorism. Wellesley, ABD: <http://palmer.wellesley.edu/~ivolic/pdf/Classes/Handouts/NumberTheoryHandouts/Cyberterror-Denning.pdf>.

Dilmaç, S. (2004). Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi. Polis Dergisi, 357-367.

Ergil, D. (1980). Türkiye'de Terör ve Şiddet. Ankara: Turhan Kitapevi.

Galvin, H. (2003). The Impact of Defence Spending on the Economic Growth of Developing Countries: A Cross-Section Study. Defence and Peace Economics, 51-59.

GTD. (2020, 03 23). www.start.umd.edu:https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?charttype=bar&chart=att

ack&casualties_type=&casualties_max=&country=209&count=100
adresinden alındı

Hablemitoğlu, N. (2003). Köstebek. Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınlar.

Kalender, A. (2001). Organize Suçlar ve Terör. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, 108.

Kazancı, S. (1976). Toplum Karşı İşlenen Suçlar. Ankara: İlmî ve Kazai İctihatlar Dergisi Yayınları, 175.

Killian, A. (1998). Determinants of Military Spending in Developing African Countries. Res Publica Journal of Undergraduate Research, 51-58.

Looney, E., Frederiksen, P. (1990). The Economic Determinants of Military Expenditure in Selected East Asian Countries. Contemporary Southeast Asia, 265-277.

Luca, G. (2017). Manifestations of Contemporary Terrorism: Cyberterrorism. Research and Science Today, 20-26.

MFA. (2020, 04 04). MFA: http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-toplumun-terorle-mucadele-cabalarına-katkilari.tr.mfa
adresinden alındı

MFA. (2020, 04 01). MFA-DHKPC: <http://www.mfa.gov.tr/dhkp-c.tr.mfa> adresinden alındı

NATO. (2019, 10 09). North Atlantic Treaty Organization: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm adresinden alındı

Önder, K. (2009). Türkiye'de Savunma Harcamalarının Ekonomiye Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 2660-2671). içinde Isparta.

Özok, Ö. (2006). Türkiye ve Terörizm. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

Pironi, L. (2009). Military Expenditure and Economic Growth. Defence and Peace Economics, 327-339.

Sun, Q., Yu, Q. (1999). Determinants of Chian's Military Expenditures. Journal of Peace Reserarch, 69-86.

Türkiye'de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayii İlişkisi

Tambudzai, S. (2005). Determinants of Zimbabwe's Military Expenditure. ESSA Biennial Conference, (s. 1980-2003). Durban.

TMK. (2019, 10 09). [www.mevzuat.gov.tr: http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.3713&MevzuatIliiski=0&sourceXmlSearch=TER%C3%96RLE%20M%C3%9CCADELE&Tur=1&Tertip=5&No=3713](http://www.mevzuat.gov.tr:www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.3713&MevzuatIliiski=0&sourceXmlSearch=TER%C3%96RLE%20M%C3%9CCADELE&Tur=1&Tertip=5&No=3713) adresinden alındı

Türkdoğan, O. (1996). Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Timaş.

(2017). Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı.

UDHB. (2019, 12 28). [www.uab.gov.tr: https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/siber-guvenlik/2016-2019guvenlik.pdf](https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/siber-guvenlik/2016-2019guvenlik.pdf) adresinden alındı

Wilkinson, P. (1974). Political Terrorism. Longon: Macmillan.

Wilkinson, P. (2002). Terörizmin Kökleri. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Wilson, C. (2018). Computer Attack and Cyber Terrorism: Vulnerabilities and Policy Issues for Congress. Washington : CRS Report for Congress.

Wright, L. (2006). The Looming Tower. New York: Vintage Books.

Yakovlev, P. (2007). Arms Trade, Military Spending, and Economic Growth. Defence and Peace Economics, 317-338.

Yıldırım Öcal, J., Akipek Öcal, Ş. (2016). Military Expenditures, Economic Growth and Spatial Spillovers. Defence and Peace Economics, 87-104.

Yolcu Karadam, D., Yıldırım, J., & Öcal, N. (2017). Military Expenditure and Economic Growth in Middle Eastern Countries and Turkey: A Non Linear Panel Data Approach. Defence and Peace Economics, 719-730.